

БӨЛІМ: ЖАЛПЫ РУБРИКА

Мектеп жасына дейінгі балалардың ізденіс, зерттеушілік әрекетін дамыту

ЖАРИЯЛАНДЫ
18.12.2024СІЛТЕМЕ
<https://bilimger.kz/173139/>**Есеналы Ғалия Болатқызы****Лауазымы: тәрбиеші****Ақтөбе облысы, Шалқар ауданы, Қауылжыр ауылы, Қайдауыл бекеті****“42 бастауыш мектебі” КММ мектебінің жанынан ашылған шағын орталық**

Кіріспе: Мектеп жасына дейінгі балалардың ізденіс және зерттеушілік әрекетін дамыту қазіргі заманғы білім беру саласында маңызды бағыттардың бірі болып табылады. Баланың шығармашылық қабілеттерін, ойлау дағдыларын, өз бетінше әрекет ету және зерттеу қабілеттерін қалыптастыру — оның жеке тұлғасының дамуына айтарлықтай ықпал етеді. Мектеп жасына дейінгі кезең – бала психикасы мен интеллектісінің тез дамиды уақыты, сондықтан осы кезеңде дұрыс ұйымдастырылған білім беру процесі баланың болашақтағы өмірінде маңызды рөл атқарады.

1. Зерттеушілік әрекетінің теориялық негіздері

Зерттеушілік әрекет — бұл баланың қоршаған әлемді белсенді түрде зерттеу арқылы білім алу процесі. Балалар өздеріне қажетті ақпаратты жинақтау үшін сұрақтар қойып, тәжірибелер жүргізеді, бақылау және талдау дағдыларын қалыптастырады. Бұл әрекет баланың танымдық дамуының басты құралы болып табылады. Зерттеушілік әрекет тек баланың ғылыми көзқарасын емес, сонымен бірге шығармашылық қабілеттерін, ойлауын және назарын да дамытады.

Мектеп жасына дейінгі балаларға тән ерекше қасиет — олардың қоршаған ортаны қызығушылықпен зерттеуі. Бұл кезеңде балалар сұрақ қояды, ойлануды, әрекет ету арқылы жаңа нәрселерді ашуды үйренеді. Зерттеушілік әрекет баланың өмірлік тәжірибесін байыта отырып, оның танымдық іс-әрекетінің барлық бағыттарын қамтиды. Осыған байланысты балалардың зерттеушілік әрекетін дамыту, әсіресе мектепке дейінгі

білім беру мекемелерінде, ерекше маңызды.

2. Зерттеушілік әрекетінің балалардың дамуындағы рөлі

Мектеп жасына дейінгі балалардың ізденіс әрекеті олардың когнитивтік және эмоционалдық дамуына ықпал етеді. Зерттеушілік әрекет баланың қызығушылығын, танымдық белсенділігін, жаңа білім алу процесін белсендіреді. Балаларға эксперименттер, тәжірибелер жасау, ойындар мен тапсырмалар арқылы өз бетімен шешім қабылдауға мүмкіндік беру оларды сыни ойлау қабілеттерін дамытады.

Зерттеушілік әрекеттің дамуында маңызды рөл атқаратын факторлар:

- **Қызығушылық.** Баланың танымдық қызығушылығы — зерттеушілік әрекеттің қозғаушы күші. Бұл қызығушылықты ояту үшін түрлі ойындар, тәжірибелер мен сұрақтар пайдаланылады.
- **Қоршаған орта.** Балалардың зерттеушілік әрекетін дамытатын қоршаған орта — бұл үлкендердің балаларға өздерінің білімдерімен, тәжірибелерімен бөлісуі, оларды жаңа нәрселермен таныстыруы.
- **Тәжірибе жасау.** Балалар өз бетімен тәжірибе жасап, зерттеу жүргізу арқылы нақты нәтижелерге қол жеткізу үшін өздерінің ойларын тексереді. Бұл әрекет оларды тәжірибеге, зерттеу жұмысын жүргізуге ынталандырады.

3. Зерттеушілік әрекетті дамыту әдістері мен тәсілдері

Мектеп жасына дейінгі балалардың ізденіс және зерттеушілік әрекеттерін дамыту үшін бірнеше әдіс-тәсілдер бар. Олардың ішінде:

- **Демонстрациялық әдіс.** Балаларға әртүрлі эксперименттер мен тәжірибелер көрсетіп, олардың қызығушылығын арттыруға болады. Мысалы, су мен майдың, суда жүзетін және батып кететін заттардың қасиеттерін көрсету.
- **Бақылау әдісі.** Балаларға қоршаған ортадағы табиғи құбылыстарды бақылауға мүмкіндік беру. Мысалы, күннің өзгеруі, өсімдіктердің өсуі, жануарлардың мінез-құлқы туралы бақылаулар.
- **Ойын әдісі.** Ойын — балалар үшін ең тиімді әдіс. Ойын барысында балалар зерттеушілік әрекеттерін тиімді түрде жүзеге асырады. Бұл әдіс балаларға қоршаған әлемді түсінуге және тәжірибе алуға көмектеседі.
- **Сұрақ қою әдісі.** Балаларға сұрақтар қою арқылы олардың ойлау қабілеттерін дамыту. Сұрақтар олардың танымдық белсенділігін арттырады, жауап іздеу процесін ынталандырады.
- **Топтық жұмыс.** Балалар топпен жұмыс істегенде бір-бірінен үйреніп, ортақ шешімдер қабылдауға үйренеді. Бұл олардың әлеуметтік дағдыларын дамытуға да ықпал етеді.

4. Мектепке дейінгі ұйымдарда зерттеушілік әрекетті дамыту

Мектепке дейінгі ұйымдарда балалардың зерттеушілік әрекеттерін дамыту үшін арнайы бағдарламалар мен әдістемелік құралдар қолдану қажет. Педагогтар балаларға ғылыми ойлауды, проблемаларды шешуді және өз тәжірибесін талдауды үйретеді. Бұл үшін балалардың өздері қызығушылық танытатын түрлі тақырыптарда сабақтар, ойындар, жобалар ұйымдастырылады.

Балалар табиғатқа, ғылыми құбылыстарға қызығушылық танытып, өздерін «зерттеуші» ретінде сезінеді. Мұндай әрекеттер балалардың тілін, ойлауын, сезімін, дене тәрбиесін, әлеуметтік дағдыларын дамытады. Сонымен қатар, балалардың шығармашылық қабілеттері мен қоршаған ортаға деген жауапкершілігі артады.

Қорытынды

Мектеп жасына дейінгі балалардың ізденіс, зерттеушілік әрекетін дамыту – оларды жан-жақты дамытудың маңызды құрамдас бөлігі. Бұл әрекет балаларға қоршаған орта мен әлем туралы терең білім алуға, өз пікірін білдіруге, сыни ойлауға, мәселелерді шешуге көмектеседі. Әрбір баланың зерттеушілік қызығушылығын қолдап, оларды тәжірибе жасауға, жаңа нәрселерді үйренуге ынталандыру арқылы біз олардың шығармашылық, ойлау, және өзіндік білім алу қабілеттерін дамыта аламыз.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Темирова Л. Ж., Темирова Л. Ж. Мектеп жасына дейінгі баланың танымдық белсенділігін дамыту //образование в XXI веке. – 2022. – С. 99-105.
2. Әбілқасым А. М. Мектеп жасына дейінгі балалардың танымдық процестерін қарым-қатынас арқылы дамытудың психологиялық маңыздылығы
3. Капенова А. А., Калипанова К. Т. ӘОЖ 372 Ізденушілік әрекет барысындағы баланың танымдық белсенділігін дамыту
4. Интернет желісі